

Část sbírky kameninových lahví v expozici městského muzea a galerie v Mariánských Lázních.
Foto Jaromír Bartoš

Kameninové lahve na minerální vody Karlovarského kraje I.

Jaromír Bartoš, Městské muzeum a galerie Mariánské Lázně

Karlovarský kraj je známý množstvím minerálních pramenů, slavnými lázeňskými městy a s nimi spojenou distribucí léčivých minerálních vod, která ve svých začátcích probíhala v lahvích vyrobených z kameniny.

Kamenina je speciální druh keramiky, která se vyrábí z jemného, většinou bílého jílu. Je to pevný, nepropustný a trvanlivý materiál, který vznikne vypalováním při velmi vysokých teplotách, čímž získává svou odolnost proti vodě a většině chemikálií. Používá se nejen k výrobě nádob, ale i potrubí, dlaždic a soch.

Historické kameninové lahve pro minerální vodu se dnes stávají zajímavými sběratelskými objekty. Jsou opatřeny otisky pečeti, které sloužily k zajištění identifikace původu. Dají se z nich vyčíst informace o jménu minerální

vody, místě původu, místě výroby i konkrétním hrnčíři. Jsou obvykle umístěny na těle, případně i na krku nebo u dna lahve. Lahve byly často opatřeny speciálními zátkami, aby se udržela čerstvost minerální vody a aby se zabránilo nežádoucím vnějším vlivům, jako je kontaminace nebo ztráta chuti. S tím souvisí i různé speciální metody plnění lahví.

Počátek jejich používání v Karlovarském kraji je spojen s dnešními Františkovými Lázněmi, tehdy ještě Chebskou kyselkou, jejíž plnění a rozvoz započal již na začátku 17. století, a to jako vůbec první na území Čech. Až do roku 1723 byla voda plněna do větších čtyřhranných lahví vyrobených a dovážených ze saského Waldenburgu. Na ně chebští cínaři montovali cínové šroubovací uzávěry.

Na začátku 18. století se výroba lahví přesunula blíže k Chebu, kde byla v uvedeném roce blízko městské brány postavena pec speciálně pro výrobu lahví na minerální vodu. Okolo roku 1790 došlo k zásadní změně tvaru lahví ze čtyřhranných na typ používaný v Selters, v Hesensku, který se stával standardem. Nejdříve mírně baňatý, později již válcovitý a souměrný tvar s ouškem vydržel až do výměny kameninových lahví za skleněné v druhé polovině 19. století. K výrobě lahví se používal zpočátku jíl od Skalné, který ale byl hrubší konzistence, a proto bylo otevřeno nové ložisko u Starého Hrozňatova, které se pak nadále využívalo. S výrobou kameninových lahví je od počátku spojena rodina Hart, jejíž členové vyráběli lahve i ve Sklářích u Mariánských Lázní. Po odsunu v roce 1946 založili u Waldsassenu závod Hart Keramik, který provozují dodnes.

Na přelomu 18. a 19. století se stáčení minerálních vod začíná rozšiřovat i na jiné vody než františkolázeňské. V roce 1792 se začíná stáčet a prodávat Buková kyselka (pozdější Mattoniho pramen), v roce 1816 mariánskolázeňský Křížový pramen, roku 1824 kynžvartský Viktorův pramen a nejpozději z lázeňských míst až v roce 1843 karlovarský Zámecký

pramen. Jako poslední se do kameninových lahví stáčely prameny v Radošově a u Nové Vsi u Bečova.

V našem muzeu máme nejrepresentativnější sbírku kameninových lahví z území celých severozápadních Čech jako doklad využívání zdejšího přírodního bohatství. Dlouhodobě se věnujeme jejich katalogizaci a sbírku stále doplňujeme. S mnohými zajímavými výsledky výzkumu vás seznámím v následujících dílech, kdy se budu podrobněji věnovat jednotlivým lokalitám. ■

Použitá literatura:

Brinkmann B. (1992): Steinzeugflaschen für den Versand Egerländer Mineralbrunnen. In: Fendl E. [eds.] (1992): Das Egerländer Bäderdreieck. Haus der Heimat des Landes Baden-Württemberg, Stuttgart. 107 pp.

- ▼ Nejstarší typ čtyřhranné kameninové lahve používané v 18. století. Městské muzeum ve Františkových Lázních. Foto Jaromír Bartoš.
- ▼ Kameninová lahev na minerální vodu z Františkových Lázní z boku a zepředu. Sbírká Městské muzeum a galerie Mariánské Lázně. Foto David Kurc.

